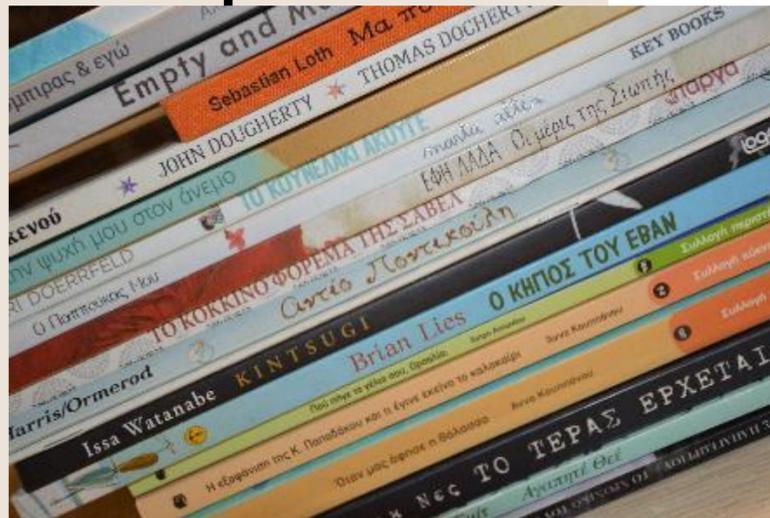

Αναπλαισιώνοντας την απώλεια και το πένθος μέσα από βιβλία

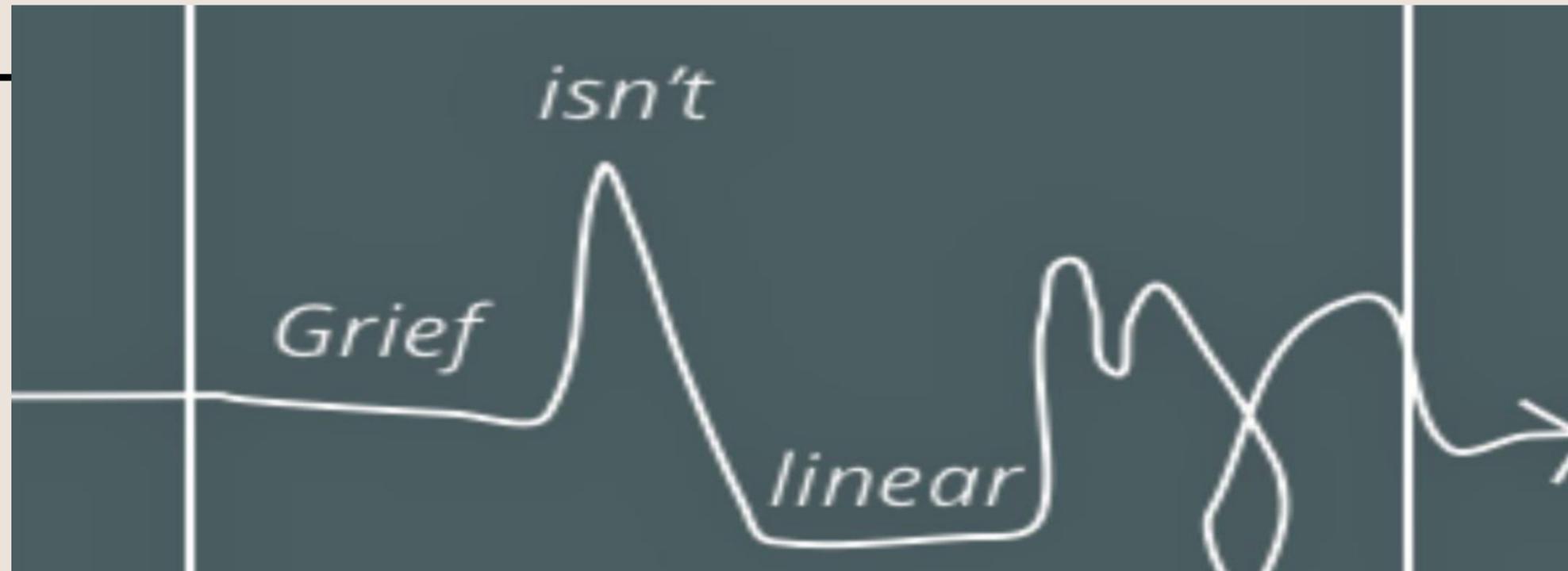
Δρ Πολυξένη Στυλιανού

Σημασία της συζήτησης

- Αναπλαισίωση των εννοιών - σύγχρονες θεωρίες του πένθους.
- Αυξημένη συμπερίληψη του πένθους σε σύγχρονα βιβλία (Eklund, 2024; Fu, et al., 2025; Manoj & Sreekala, 202; Martínez-Caballero, et al., 2023).

Αναπλαισίωση

Μέσα από τη λογοτεχνία μπορούμε να δούμε τα πράγματα αλλιώς:

Διαφορετικές Λέξεις

Νέα Νοήματα

Κατανόηση

““

Κυπάρισσος

Συγγραφέας: Marta Sanmamed

Εικονογράφος: Sonja Wimmer

Εκδόσεις: Λιβάνη, 2015

Τίτλος πρωτότυπου: Cipariso, 2014

””

Η Ειρήνη έγραψε στο ημερολόγιό της όλα όσα πρέπει να κάνει κάποιος για να γίνει δυνατός. Και άρχισε η ίδια να τα εφαρμόζει καθημερινά.

Έκανε πατίνια μέχρι που πονούσαν τα πόδια της· ποδήλατο μέχρι που οι γάμπες της πάθαιναν κράμπα· σκονιάκι, τρέξιμο, τα πάντα...

Και κάθε βράδυ, πριν πάει για ύπνο, κοιταζόταν στον καθρέφτη για να δει αν φαινόταν αρκετά δυνατή ώστε να γυρίσει η Λούσι.

Η Ειρήνη έκανε κάθε μέρα εξάσκηση, αλλά η Λούσι δε γύρισε.

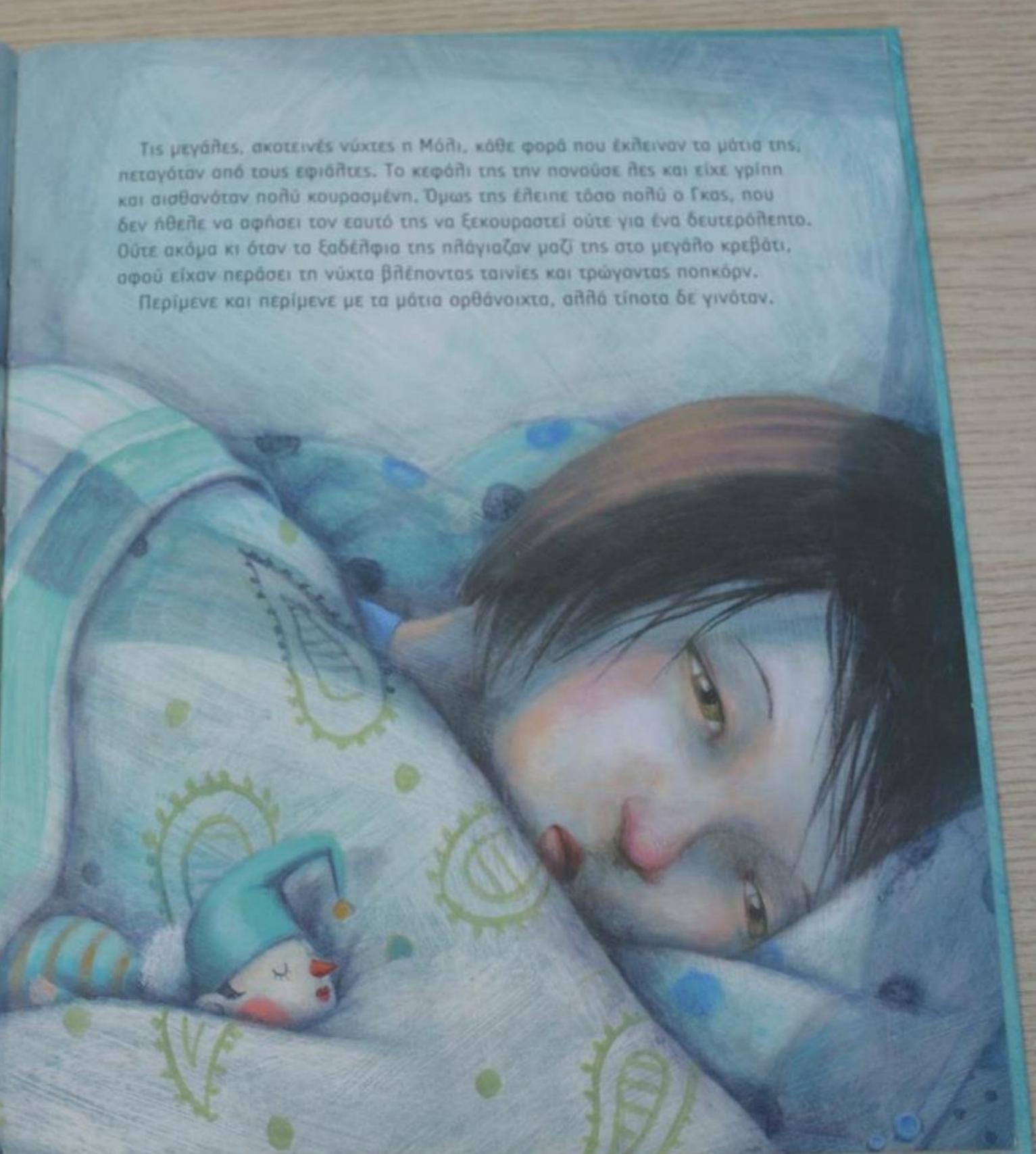
Ο Τζορτζ τις επόμενες μέρες αναρωτιόταν με ποιο τρόπο ο Πάντι είχε καταφέρει να πάει ψηλά στα σύννεφα. Μήπως είχε χρησιμοποιήσει μια γιγαντιαία σκάλα; Μήπως είχε δέσει χιλιάδες μπαλόνια γύρω από την κοιλιά του; Μήπως είχε ταξιδέψει με πύραυλο;

Δεν μπορούσε να βρει την απάντηση, αλλή ήταν σίγουρος ότι ο φίλος του σύντομα θα επέστρεφε. Έτσι, για να μη χτυπήσει ο Πάντι το κεφάλι του στο έδαφος όταν θα κατέβαινε από τα σύννεφα, ο Τζορτζ μάζεψε όσα μαξιλιάρια μπόρεσε να βρει στο σπίτι του.

Περίμενε και περίμενε, κοιτώντας ψηλά στον ουρανό, αλλή τίποτα δεν έγινε...

Τις μεγάλες, σκοτεινές νύχτες η Μόλι, κάθε φορά που έκλειναν τα μάτια της, πεταγόταν από τους επιδητες. Το κεφάλι της την πονούσε ήες και είχε γρίπη και αισθανόταν πολύ κουρασμένη. Όμως της έλειπε τόσο πολύ ο Γκας, που δεν ήθελε να αφήσει τον εαυτό της να ξεκουραστεί ούτε για ένα δευτερόλεπτο. Ούτε ακόμα κι όταν τα ξαδέλφια της πηγαίαζαν μαζί της στο μεγάλο κρεβάτι, αφού είχαν περάσει τη νύχτα βλέποντας ταινίες και τρώγοντας ποπκόρν. Περίμενε και περίμενε με τα μάτια ορθάνοικτα, αλλά τίποτα δε γινόταν.

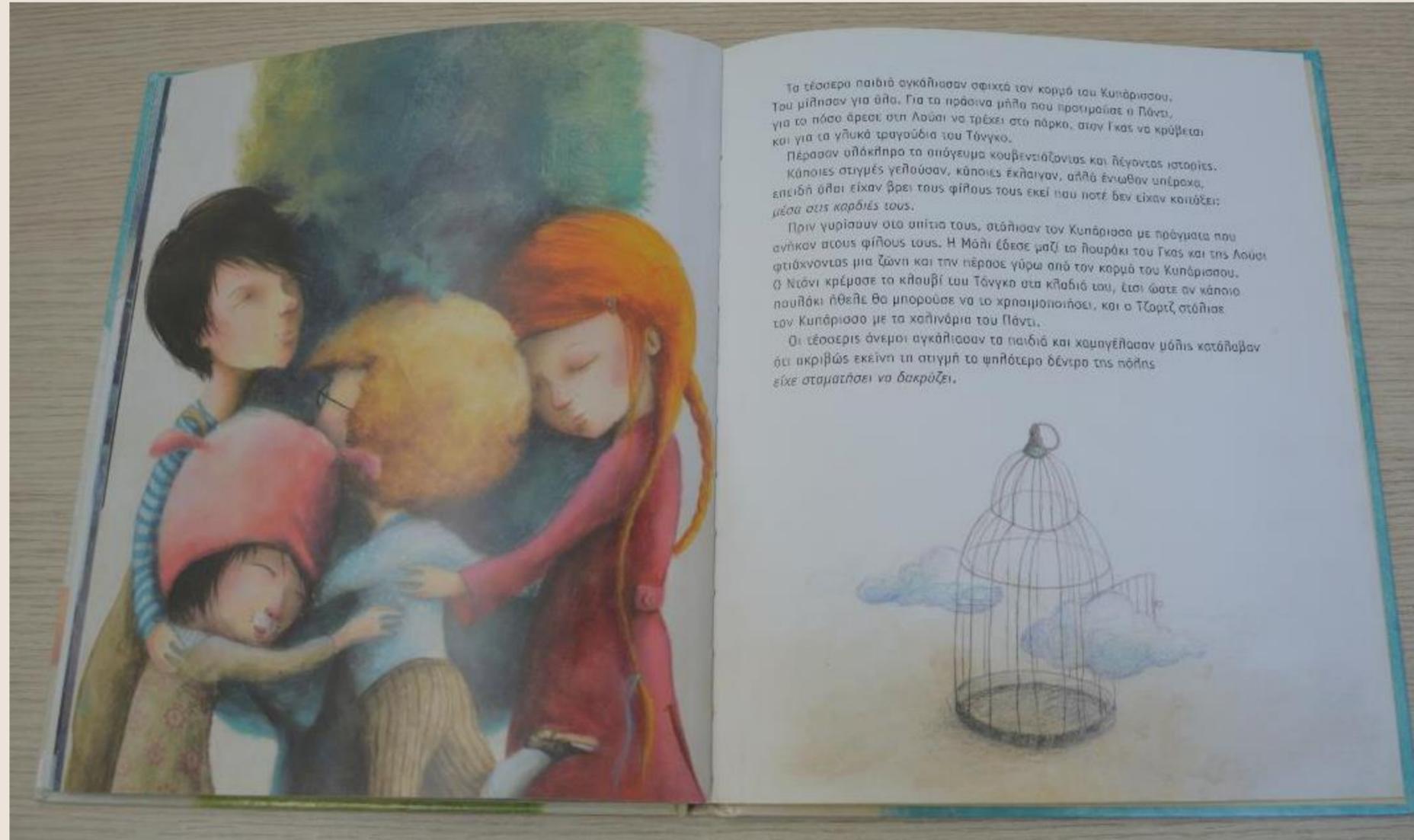

Ο Κυπάρισσος τεντωνόταν έτσι ώστε να δείξει σε κάθε παιδί
τα πιο σημαντικά σημεία στο νεκροταφείο.
θαύμαζαν ό,τι τους έδειχνε: πέτρινους αγγέλους, κουκουβάγιες,
πεταλούδες, πουλιούδια, καρδιές σκαλισμένες δίπλα σε ονόματα
και ημερομηνίες. Και διάβασαν τα λόγια που ήταν γραμμένα εκεί:
«Ποτέ δε θα σε ξεχάσουμε» και «Για πάντα στις καρδιές μας».

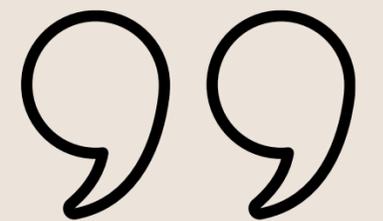
Τα παιδιά τότε κατάλαβαν ότι οι φίλοι τους δεν είχαν πάει μακρινό ταξίδι,
δεν είχαν πέσει σε βαθύ ύπνο, δεν είχαν χαθεί στο πάρκο.
Όσο κι αν προσπάθησαν να είναι πιο δυνατοί, ποτέ δε θα τους ξανάβλεπαν,
γιατί πολύ απλά είχαν πεθάνει.

Δεν ήταν εύκολο να το δεχτούν. Αλλά ο Κυπάρισσος τους έδειξε
μια πέτρινη στήλη όπου ήταν γραμμένη η απάντηση σε όλες
τις ερωτήσεις τους και η απάντηση αυτή τα γέμισε ελπίδα:
«Χάνεται για πάντα ό,τι ξεχνιέται».

Χάνεται για πάντα ό,τι ξεχνιέται.

Σύγχρονες Θεωρίες στο Πένθος

- I. Προσαρμογή στην Αλλαγή.
- II. Διατήρηση Σύνδεσης με τον Αποθανόντα.
- III. Το Πένθος είναι Μοναδικό.
- IV. Το Πένθος είναι Πολύπλευρο.
- V. Δευτερεύοντες Παράγοντες στο Πένθος.
- VI. Το Πένθος Δε Συμβαίνει σε Κοινωνικό Κενό.

(Gilbert & Macpherson, 2021)

Σύγχρονες Θεωρίες στο Πένθος

- I. Προσαρμογή στην Αλλαγή.
- II. Διατήρηση Σύνδεσης με τον Αποθανόντα.
- III. Το Πένθος είναι Μοναδικό.
- IV. Το Πένθος είναι Πολύπλευρο.
- V. Δευτερεύοντες Παράγοντες στο Πένθος.
- VI. Το Πένθος Δε Συμβαίνει σε Κοινωνικό Κενό.

(Gilbert & Macpherson, 2021)

Ο Μπόμπιρας & Εγώ

Συγγραφέας: Alicia Acosta

Εικονογράφος: Merce Gali

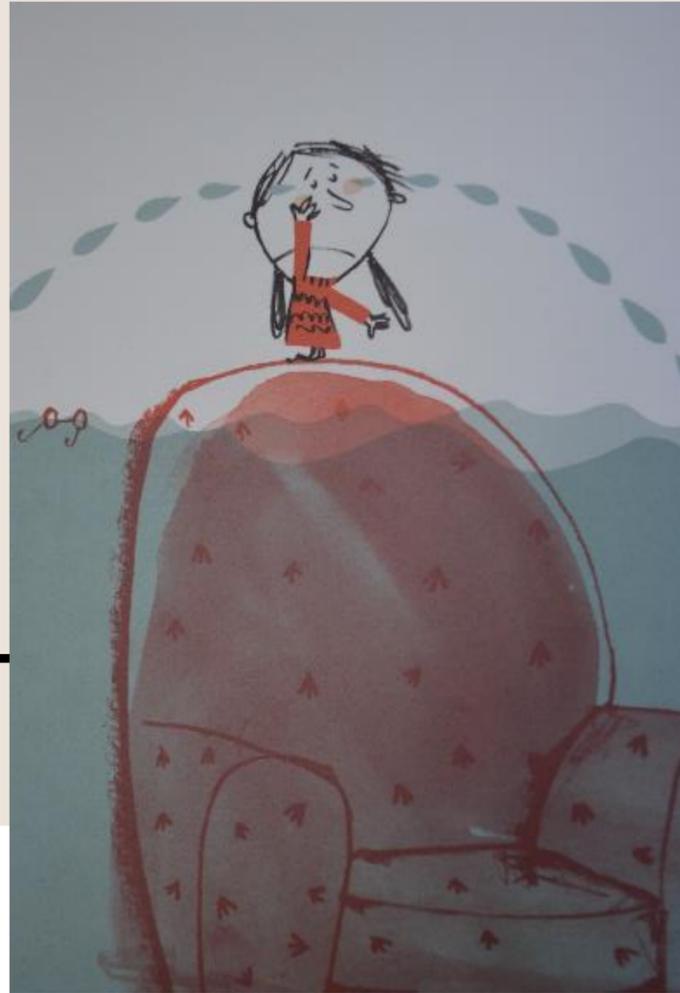
Εκδόσεις: Carnivora, 2025

Τίτλος πρωτότυπου: Peque y yo, 2021

«Ένα μαύρο
σύνεφο κόλλησε
πάνω στο κεφάλι
μου...»

«...μου μπήκε
σαπούνι στα μάτια
και δεν μπορούσα
να σταματήσω να
κλαίω.»

«...ένα χταπόδι
γράπωσε την
καρδιά μου.»

خالی

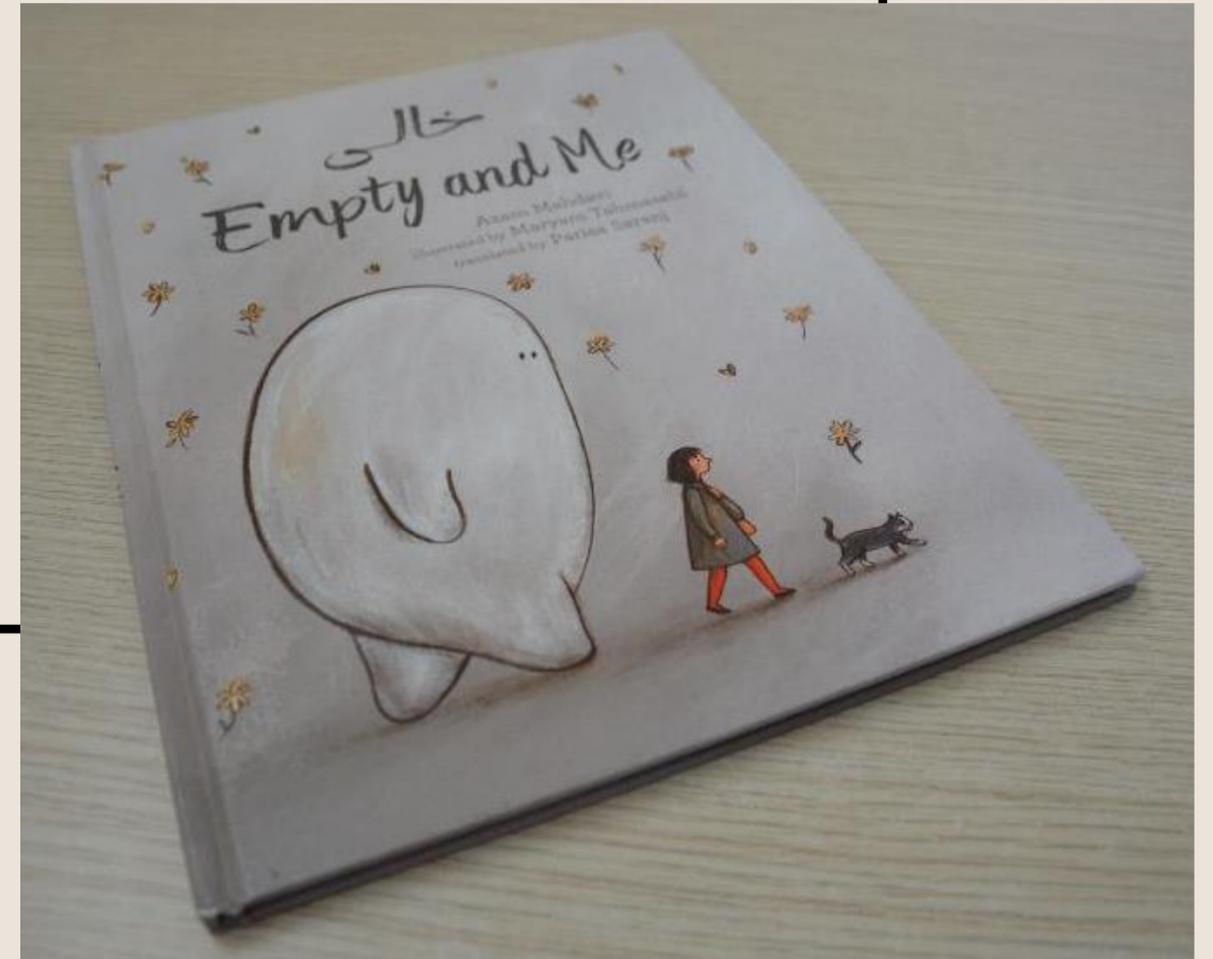
Empty and Me

Συγγραφείς:

Azam Mahdavi & Parisa Saranj

Εικονογράφος: Maryam Tahmasebi

Εκδόσεις: Lee and Low Books, 2023

این آخرین عکس من و مامان است
و آخرین گلی که با هم کاشتیم...

This is the last picture of Mom and me
and the last pot we planted together.

بعدش مامان مُرد و خالی جایش را گرفت.

Then, Mom died, and Empty took her place.

خالی تنها دوست من بود۔
Empty was my only friend.

خالی من را از مدرسه به خانه می برد...

Empty picked me up from school.

این آخرین عکسمان است...
و اولین گلی که با هم کاشتیم.

This is the last picture of us
and the first pot we planted together.

Σύγχρονες Θεωρίες στο Πένθος

- I. Προσαρμογή στην Αλλαγή.
 - II. Διατήρηση Σύνδεσης με τον Αποθανόντα.**
 - III. Το Πένθος είναι Μοναδικό.
 - IV. Το Πένθος είναι Πολύπλευρο.
 - V. Δευτερεύοντες Παράγοντες στο Πένθος.
 - VI. Το Πένθος Δε Συμβαίνει σε Κοινωνικό Κενό.
- (Gilbert & Macpherson, 2021)

...στη σιωπή,

...στη
μουσική,

...στα
χρώματα,

...σ'
ολόκληρο
τον κόσμο.

Μα πού πήγε η Χρυσούλα;

Συγγραφέας & Εικονογράφος:
Sebastian Loth
Εκδόσεις: Μέριμνα, 2011
Τίτλος πρωτότυπου:
Jolante sucht Crisula, 2010

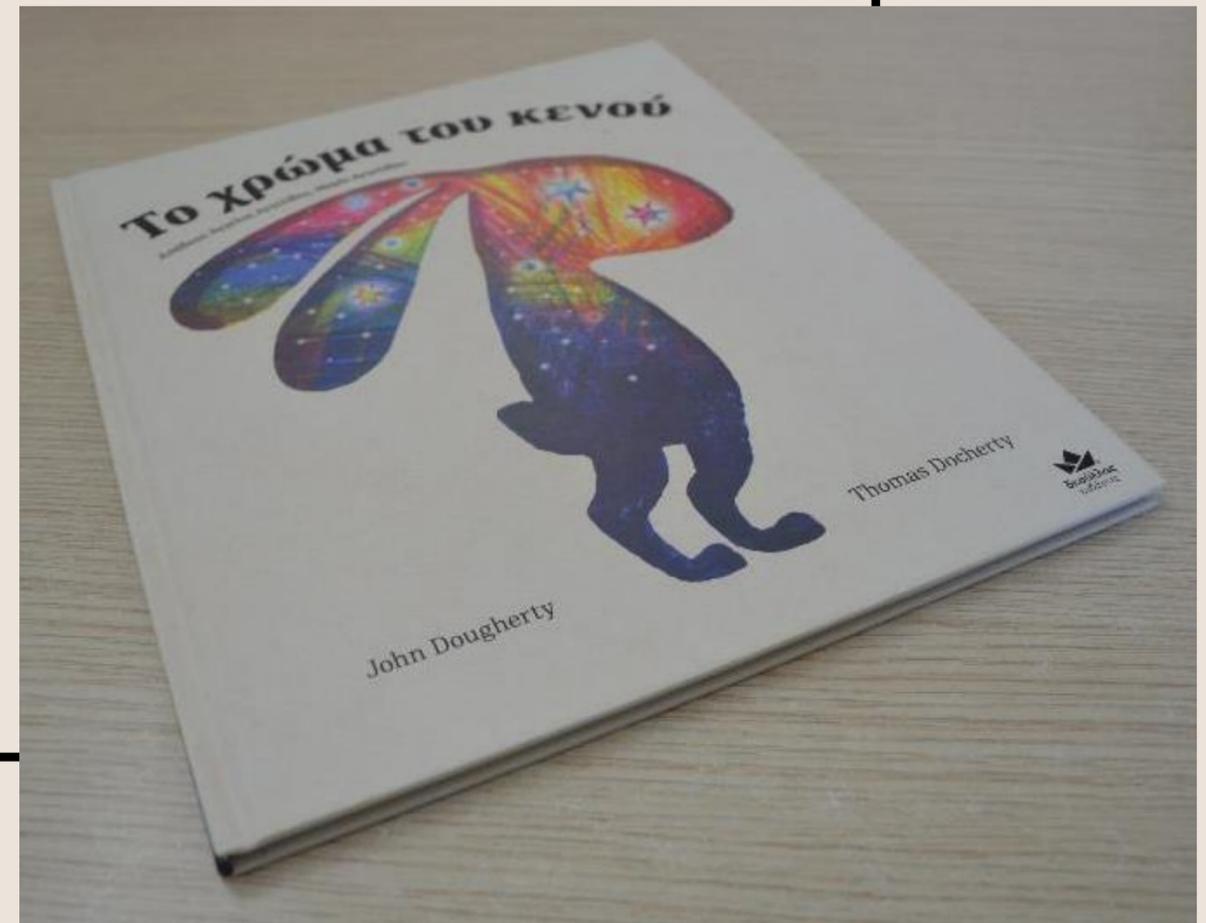

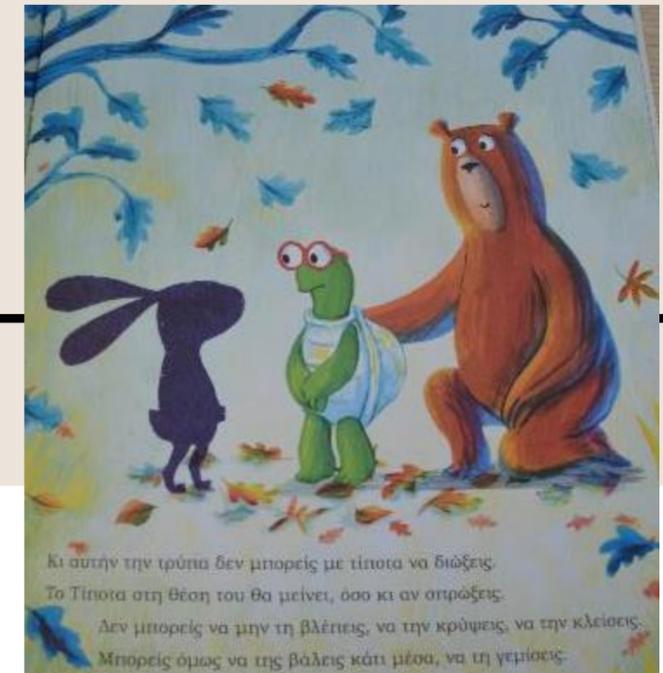
Τι όμορφο που ήταν να την έχει κοντά της!

Το χρώμα του κενού

Συγγραφέας: John Dougherty
Εικονογράφος: Thomas Docherty
Εκδόσεις: Δεσύλλας, 2023
Τίτλος πρωτότυπου:
The Hare-Shaped Hole, 2023

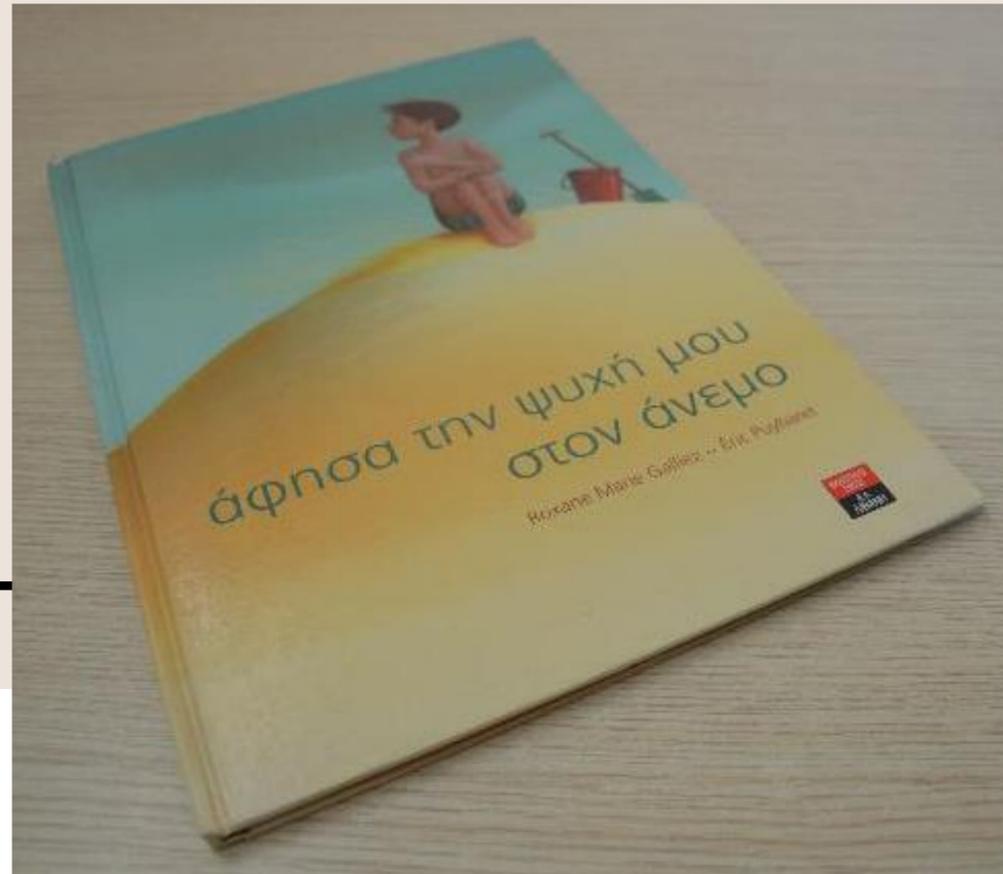
Σαν άρχισε, ήταν δύσκολο.
Μα όσο μιλούσε η Μπερτα,
τόσο θυμόταν συνεχώς
ιστορίες με τον Χερτά.

Κι ενώ στην τρύπα έλεγε
πως τον φίλο της δεν τον ξεχνά,
ένιωσε και η ίδια πως ήταν πιο...

... καλά.

Άφησα την ψυχή μου στον άνεμο

Συγγραφέας: Roxane Marie Galliez

Εικονογράφος: Éric Puybaret

Εκδόσεις: Λιβάνη, 2015

Τίτλος πρωτότυπου: J'ai laissé mon âme au vent, 2013

Σύγχρονες Θεωρίες στο Πένθος

- I. Προσαρμογή στην Αλλαγή.
- II. Διατήρηση Σύνδεσης με τον Αποθανόντα.
- III. Το Πένθος είναι Μοναδικό.**
- IV. Το Πένθος είναι Πολύπλευρο.
- V. Δευτερεύοντες Παράγοντες στο Πένθος.
- VI. Το Πένθος Δε Συμβαίνει σε Κοινωνικό Κενό.

(Gilbert & Macpherson, 2021)

Το κουνελάκι άκουγε

Συγγραφέας & Εικονογράφος:
Cori Doerrfeld
Εκδόσεις: Διόπτρα, 2018
Τίτλος πρωτότυπου:
The rabbit listened, 2018

Κάθισαν για λίγο σιωπηλά.
«Σε παρακαλώ, μείνε μαζί μου».

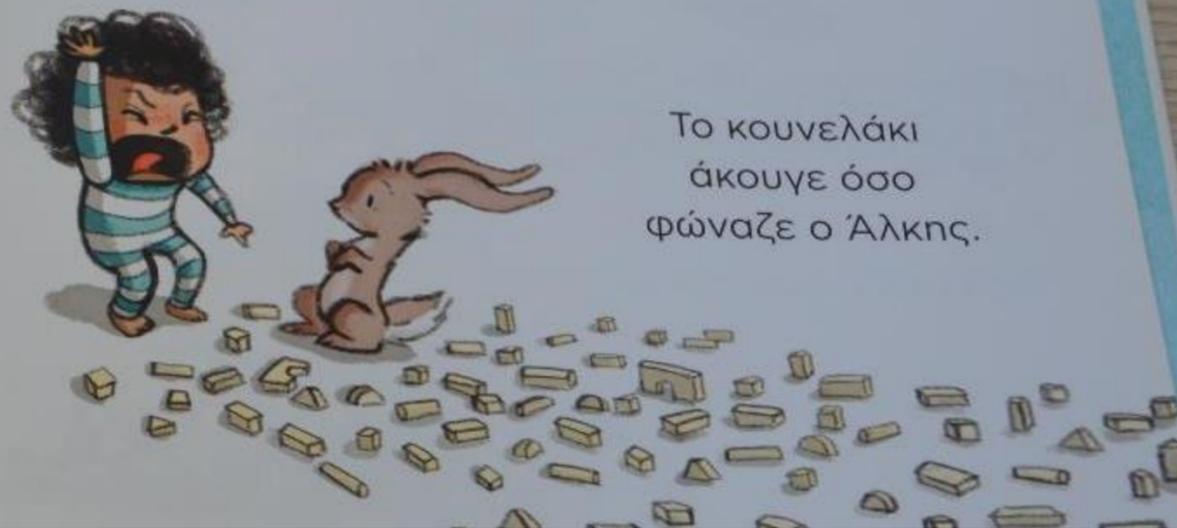
Το κουνελάκι άκουγε.

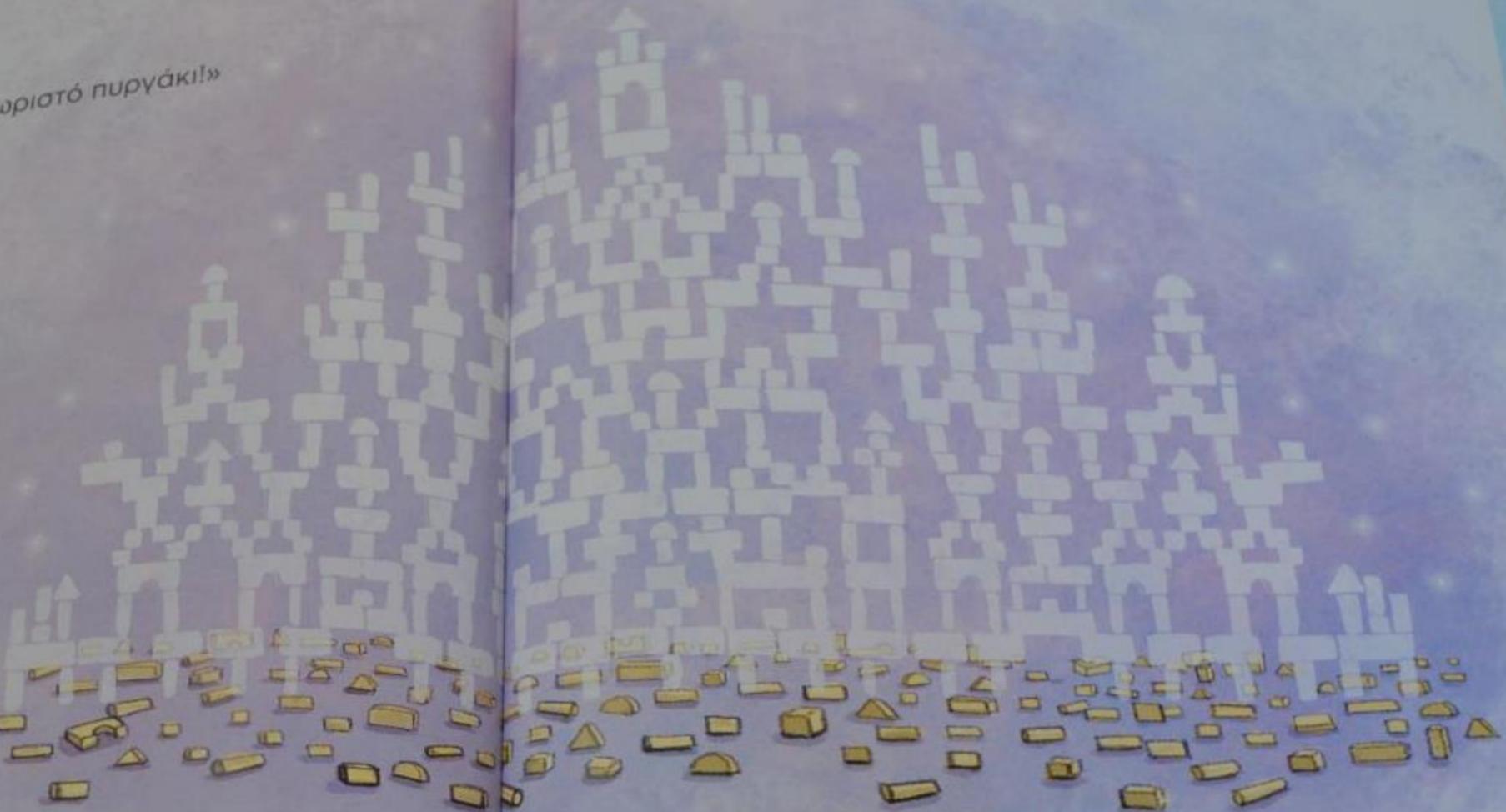
Το κουνελάκι
άκουγε όσο
μιλούσε ο Άλκης.

Το κουνελάκι
άκουγε όσο
φώναζε ο Άλκης.

«Θα είναι το πιο ξεχωριστό πυργάκι!»

Οι μέρες της σιωπής
Συγγραφέας & Εικονογράφος:
Έφη Λαδά
Εκδόσεις: Πατάκη, 2018

Ο παππούκας μου

Συγγραφέας & Εικονογράφος:
Marta Altés
Εκδόσεις: Key Books, 2014
Τίτλος πρωτότυπου:
My grandpa, 2013

Το κόκκινο φόρεμα

της Σαβέλ

Συγγραφέας:
Μαρίνα Μιχαηλίδου-Καδη
Εικονογράφος:
Ντανιέλα Σταματιάδη
Εκδόσεις: Πάργα, 2014

Σύγχρονες Θεωρίες στο Πένθος

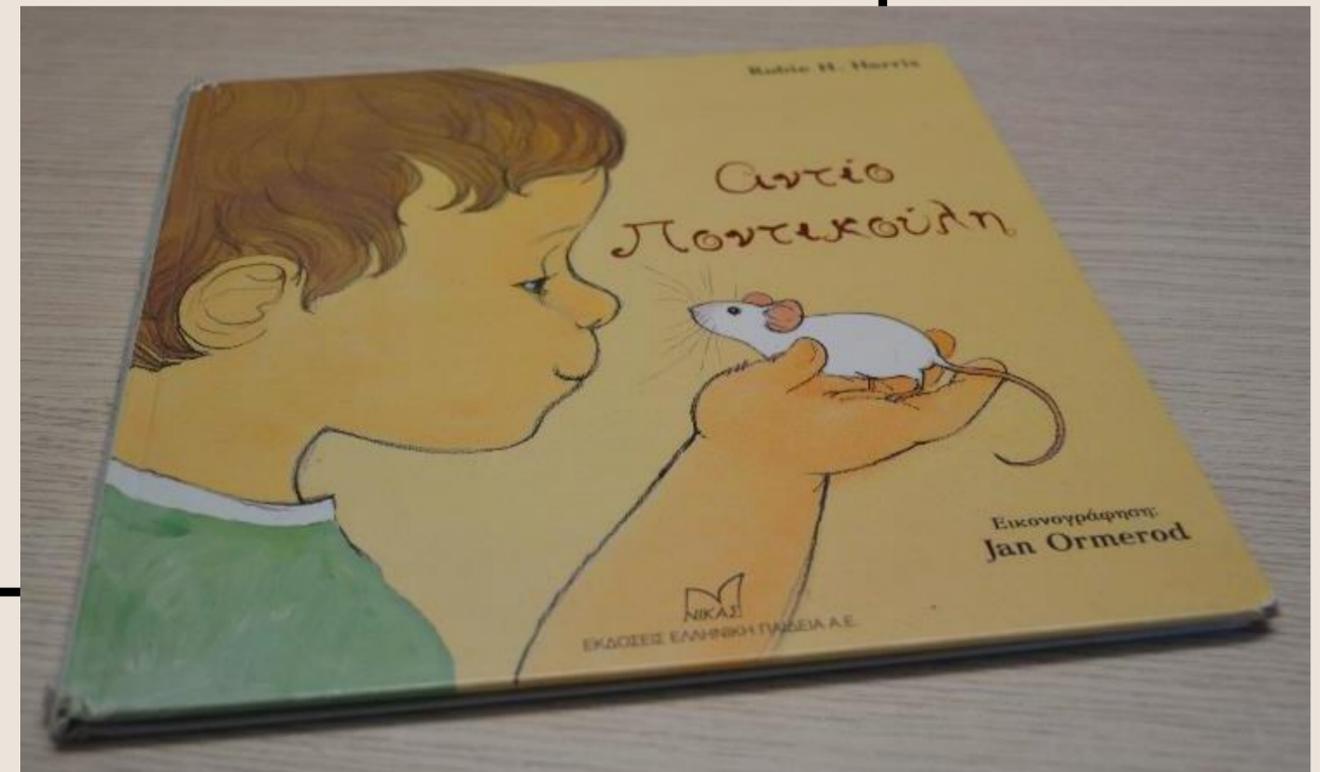
- I. Προσαρμογή στην Αλλαγή.
- II. Διατήρηση Σύνδεσης με τον Αποθανόντα.
- III. Το Πένθος είναι Μοναδικό.
- IV. Το Πένθος είναι Πολύπλευρο.**
- V. Δευτερεύοντες Παράγοντες στο Πένθος.
- VI. Το Πένθος Δε Συμβαίνει σε Κοινωνικό Κενό.

(Gilbert & Macpherson, 2021)

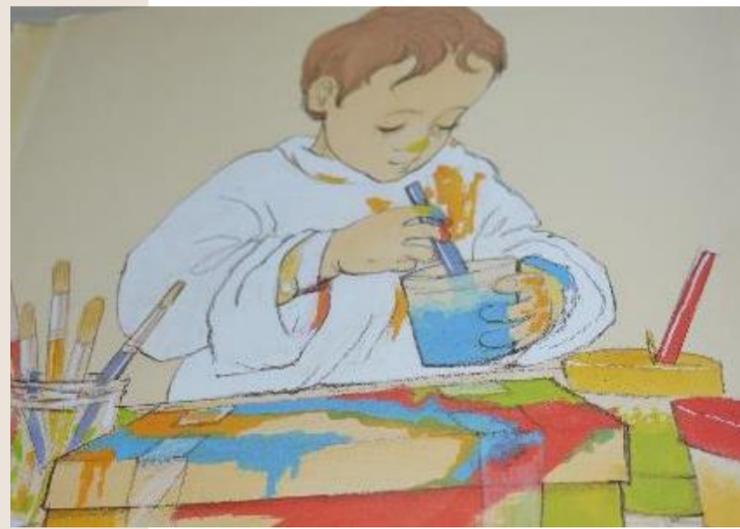

Αντίο Ποντικούλη

Συγγραφέας: Robie H. Harris
Εικονογράφος: Jan Ormerod
Εκδόσεις: Νίκας, 2003
Τίτλος πρωτότυπου:
Goodbye Mousie, 2001

"ΔΕΝ είναι αλήθεια!", είπα. "Ο Ποντι
θα ξυπνήσει. Απλά είναι κουρασμένο
Ποντικούλης ΔΕΝ πέθανε! Ο Ποντικ
Ο Μπαμπάς κάθισε στο κρεβάτι μου
Ποντικούλη στο χέρι.
"Λυπάμαι πολύ για τον Ποντικούλη",
"Ο Ποντικούλης ΔΕΝ πέθανε!", είπα
"Ο Ποντικούλης ήταν ζωντανός χθες
... νυστάζει νυστάζει

Λόγια στα κύματα

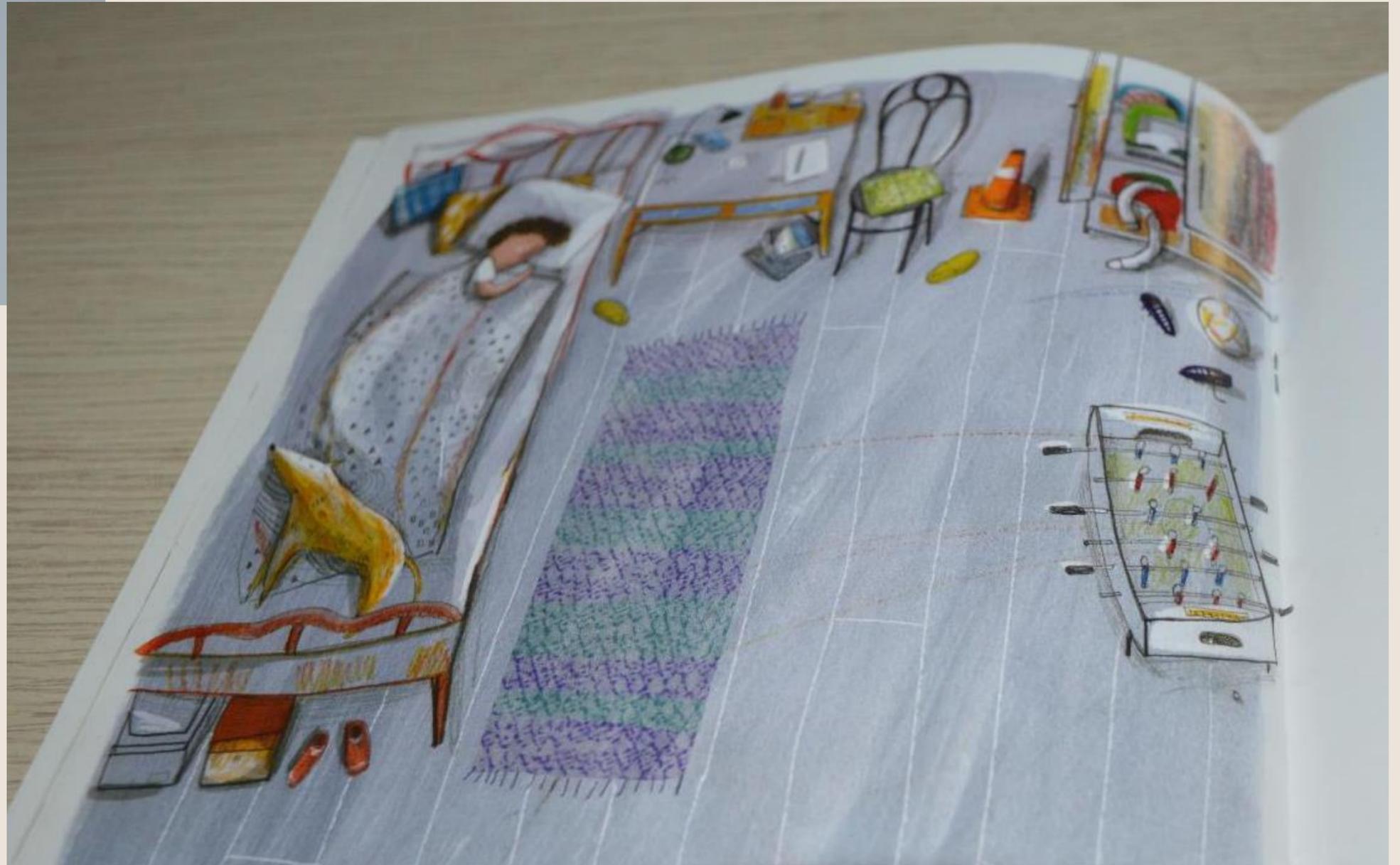
Συγγραφέας: Έλενα Περικλέους
Εικονογράφος: Ίρις Σαμαρτζή

Εκδόσεις:
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, 2019

ΣΤΟΝ
ΠΑΠΠΟΥ ΜΟΥ
2.

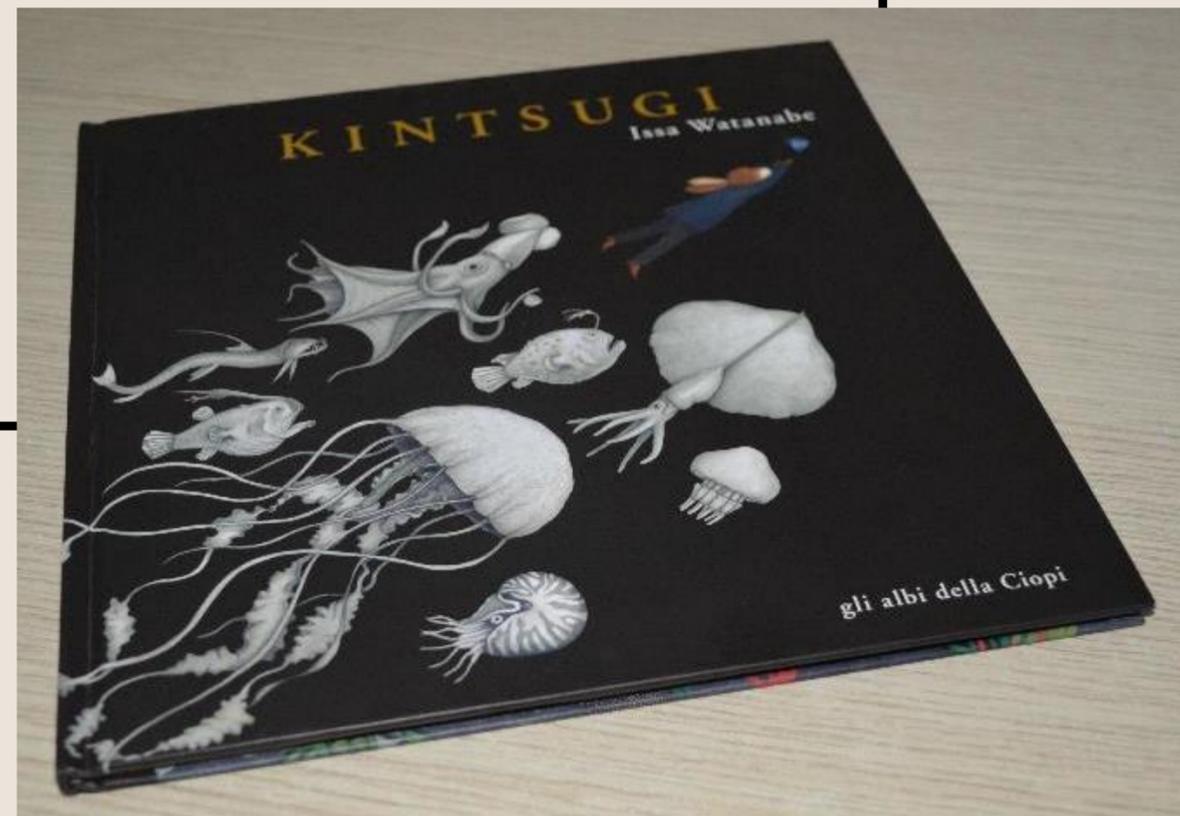

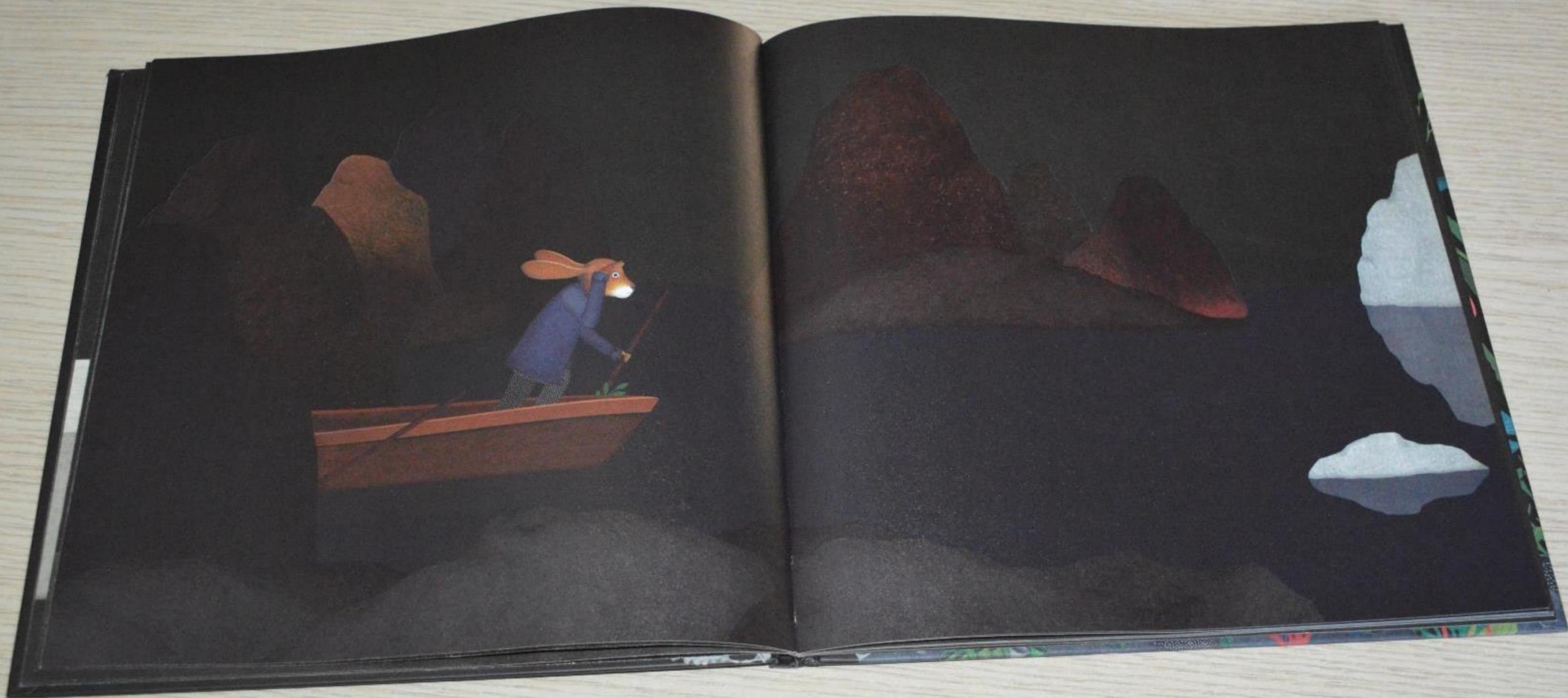

λόγια στα κύματα σου στέλνω,
για να σου πω το ε' αγαπώ,
για να σου πω πόσο μου λείπεις,
και πως για πάντα είμαι εδώ.

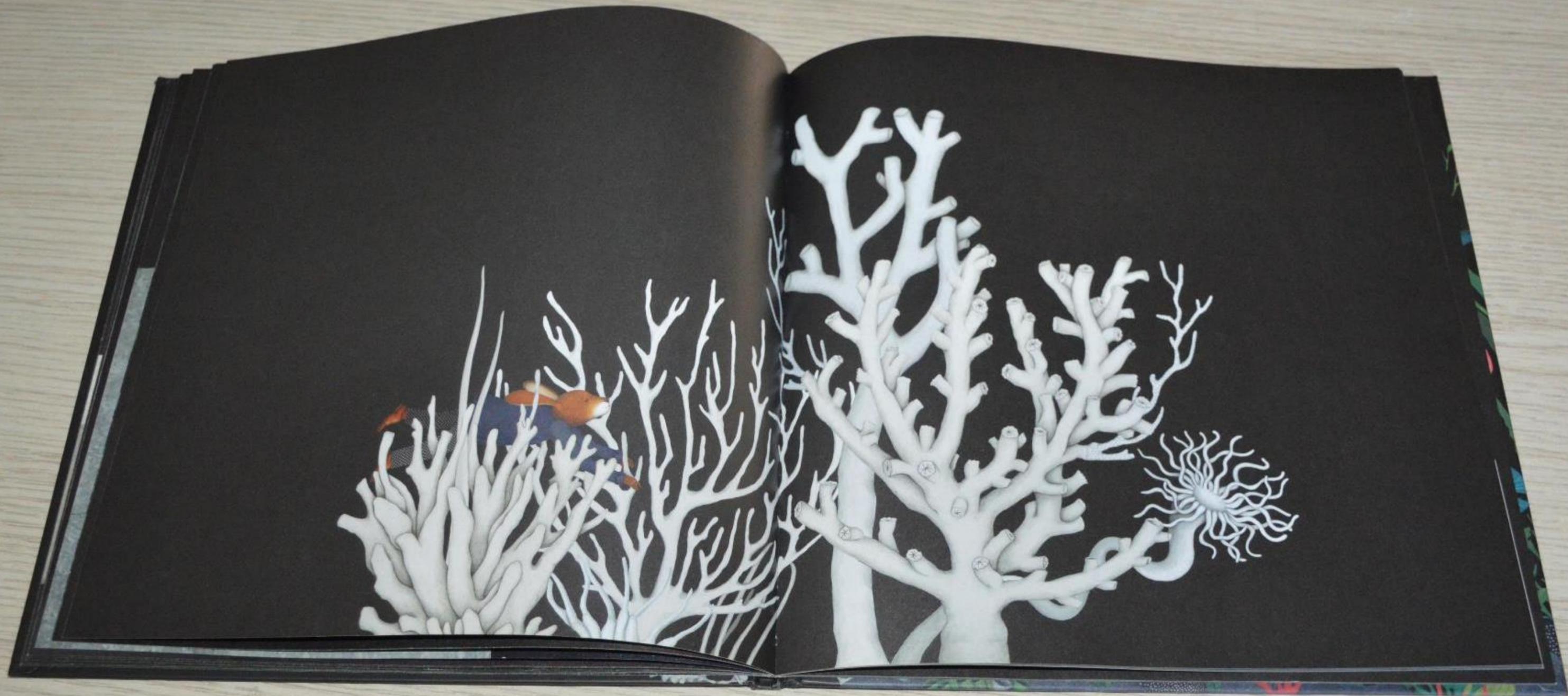
Kintsugi

Εικονογράφος: Issa Watanabe
Εκδόσεις: Libros del Zorro Rojo, 2023

Σύγχρονες Θεωρίες στο Πένθος

- I. Προσαρμογή στην Αλλαγή.
- II. Διατήρηση Σύνδεσης με τον Αποθανόντα.
- III. Το Πένθος είναι Μοναδικό.
- IV. Το Πένθος είναι Πολύπλευρο.
- V. Δευτερεύοντες Παράγοντες στο Πένθος.**
- VI. Το Πένθος Δε Συμβαίνει σε Κοινωνικό Κενό.

(Gilbert & Macpherson, 2021)

Ο κήπος του Έβαν

Συγγραφέας & Εικονογράφος:
Brian Lies

Εκδόσεις: Άγκυρα, 2019

Τίτλος πρωτότυπου:
The Rough Patch, 2018

Ο Έβεν και ο σκύλος του τα έκαναν όλα μαζί.

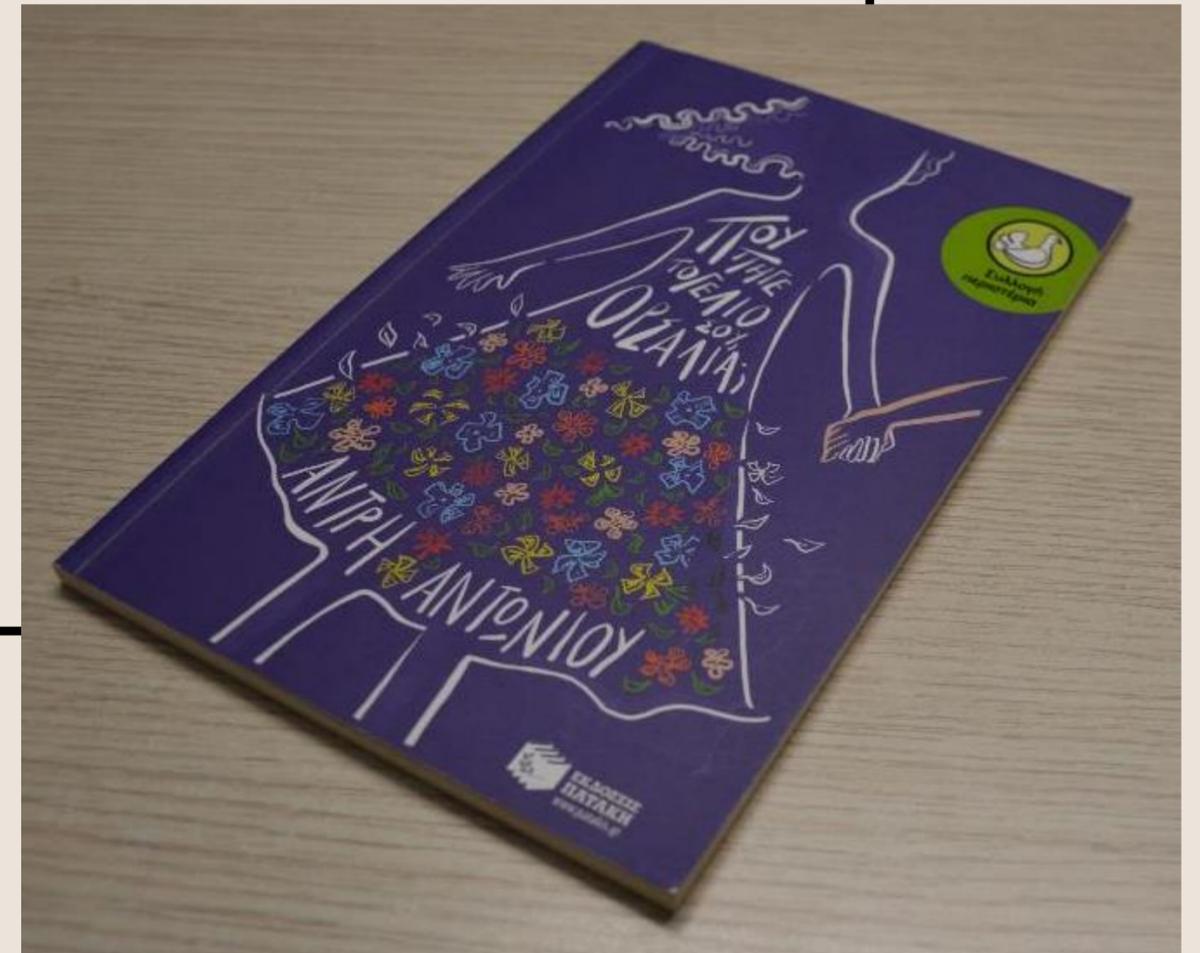

Και μετά μαζεύει τον...

Πού πήγε το γέλιο σου, Ορσαλία;

Συγγραφέας: Άντρη Αντωνίου
Εκδόσεις: Πατάκη, 2017

Σύγχρονες Θεωρίες στο Πένθος

- I. Προσαρμογή στην Αλλαγή.
- II. Διατήρηση Σύνδεσης με τον Αποθανόντα.
- III. Το Πένθος είναι Μοναδικό.
- IV. Το Πένθος είναι Πολύπλευρο.
- V. Δευτερεύοντες Παράγοντες στο Πένθος.
- VI. Το Πένθος Δε Συμβαίνει σε Κοινωνικό Κενό.**
(Gilbert & Macpherson, 2021)

Το τέρας έρχεται

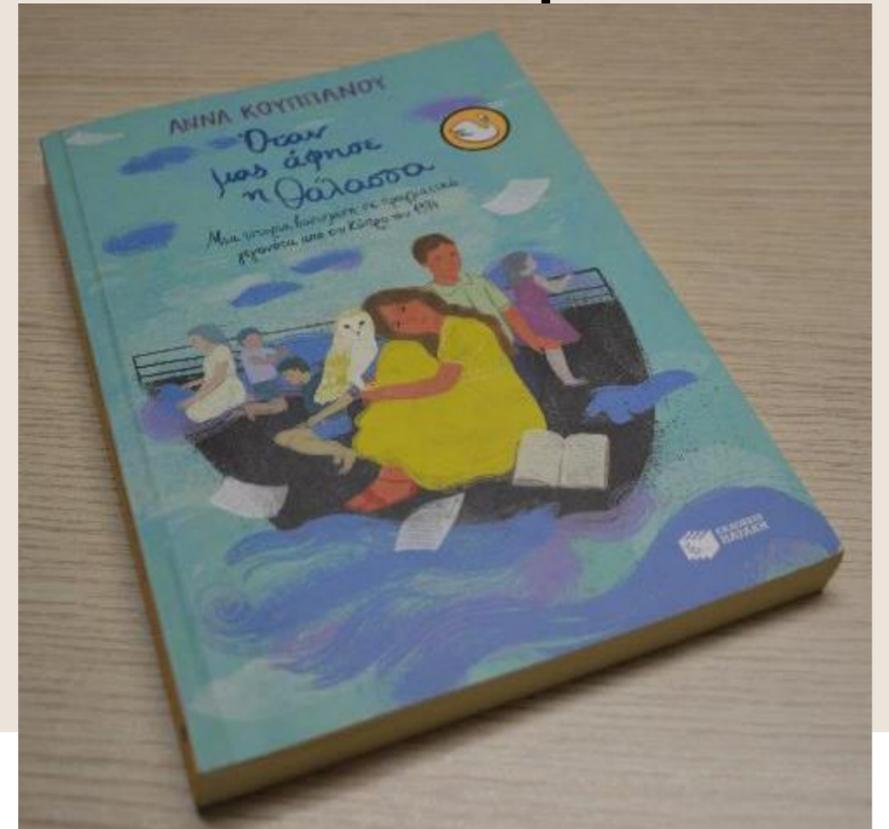
Συγγραφέας: Patrick Ness

Εκδόσεις: Πατάκη, 2012

Τίτλος πρωτότυπου: A Monster Calls, 2011

Όταν μας άφησε η θάλασσα

Συγγραφέας: Άννα Κουππάνου
Εκδόσεις: Πατάκη, 2024

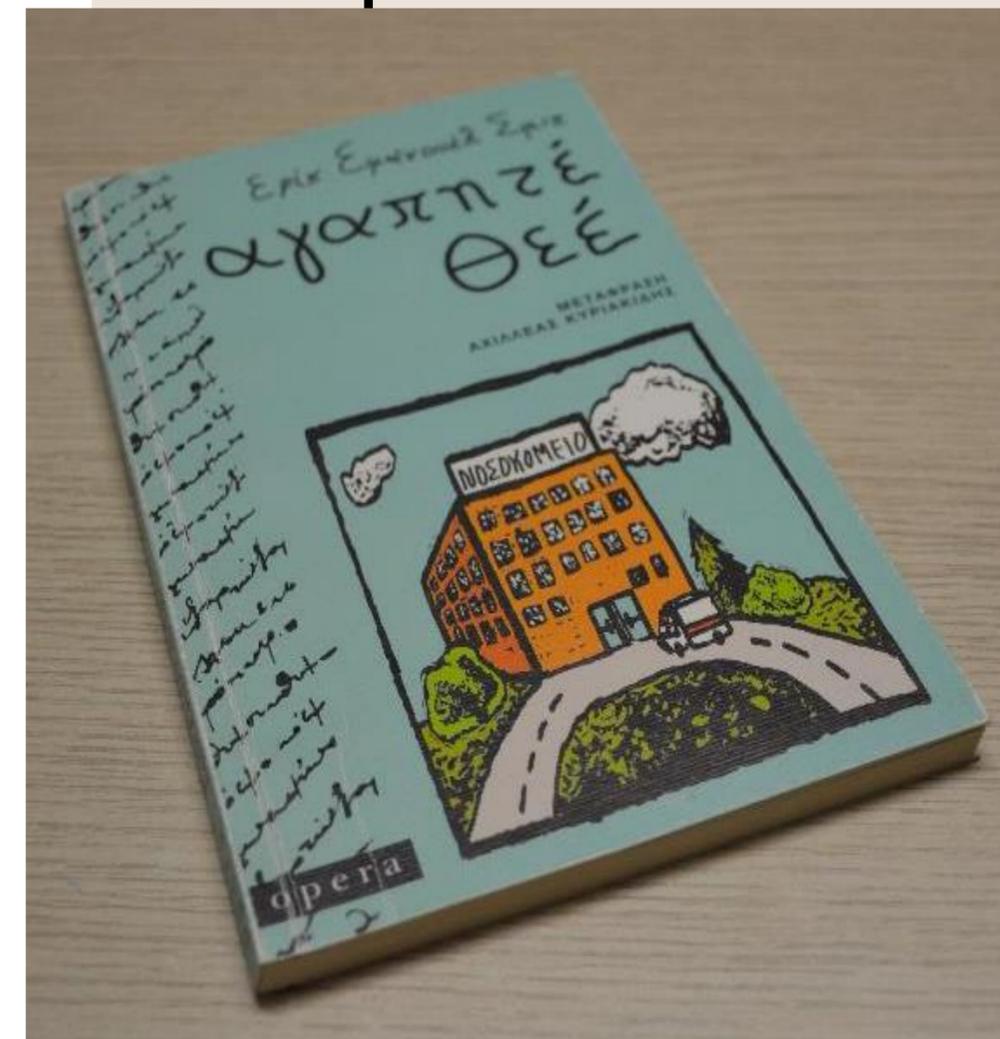
Αγαπητέ Θεέ

Συγγραφέας: Eric-Emmanuel Schmitt

Εκδόσεις: Opera, 2013

Τίτλος πρωτότυπου:

Oscar et la Dame Rose, 2002

«...η μόνη λύση για τη ζωή
είναι να την ζεις.»

Το χρονικό του πένθους

Συγγραφέας:
Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου
Εκδόσεις: Επίμετρο, 2025

xeniastylianou13@gmail.com
postdeatheducation.com
www.facebook.com/postdeatheducation/

Ευχαριστώ πολύ
για την προσοχή σας

Αναφορές

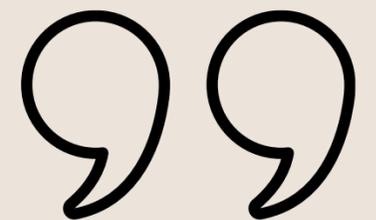
Eklund, R. (2024). Death and grief in illustrated storybooks: An inventory of Swedish literature for young children. *Death Studies*, 49(3), 329–336. <https://doi.org/10.1080/07481187.2024.2317167>

Fu, C., Xu, H., Stjernswärd, S., & Glasdam, S. (2025). Socialisation of Children to Cope With Death, Bereavement and Grief - A Berger and Luckman Inspired Analysis of Children's Picture Books in a Chinese Context. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00302228251313671>

Gilbert, K. R., and Macpherson, C. (2021). Contemporary Grief Theories. In H. L. Servaty-Seib and H. S. Chapple (Eds.) *Handbook of Thanatology* (282-307), Association for Death Education and Counseling.

Manoj, K. & Sreekala M. (2025). The Colours of Grief and Recovery: Exploring Experiences of Mortality Through Illustration in Boo! When My Sister Died, *Conference Paper: Connecting Cultures: Children's literature as a Global Gateway*, Children's Research University, Gujarat.

Martínez-Caballero, M., Melero, Á., Silió-García, T., Aparicio-Sanz, M., Ortego-Maté, C. (2023). *Journal of Pediatric Nursing*, 69, 88-96. [https://www.pediatricnursing.org/article/S0882-5963\(22\)00327-X/fulltext](https://www.pediatricnursing.org/article/S0882-5963(22)00327-X/fulltext)

Συζήτηση

Αναπλαισιώνοντας την απώλεια και το πένθος μέσα από βιβλία
Δρ Πολυξένη Στυλιανού

